

VÁCLAV HAVEL ↔ VILÉM PREČAN

korespondence

[1983–1989]

Ukázka zpřístupněná na webové stránce ČSDS, 21.5.2026

Vydání této publikace umožnila podpora Nadace Fritze Thyssena.
Diese Veröffentlichung wurde durch eine Unterstützung der Fritz Thyssen Stiftung ermöglicht.

Sbírka dopisů přetištěných v této knize (1-244) je v držení – některé v originále, některé jako kopie – archivu Hooverova ústavu Univerzity ve Stanfordu.

The full collection of letters printed in this book (1-244) is held – some original and some copied – at the Hoover Institution Archives, Stanford University.

Václav Havel – Vilém Prečan:

Korespondence 1983–1989

K vydání připravil Vojtech Čelko ve spolupráci s Vilémem Prečanem

K vydání připravil, úvodní texty a poznámky napsal © Vojtech Čelko, 2011

© Texty dopisů Václav Havel, Vilém Prečan, 2011

© Doslov – Jiří Suk, 2011

© Grafická úprava Martin Procházka, Studio Marvil

Vydalo Československé dokumentační středisko, o. p. s.,
Josefská 34/6, 118 00 Praha 1 roku 2011.

Sazba Studio Marvil

Vytiskla tiskárna Typodesign

Vydání první

Počet stran 856

ISBN 978-80-904228-5-8

Ke kauze Danubius (Tézy o vysídlení československých Němců od Jána Mlynárika)

Tajnou poštou, kterou zprostředkoval kulturní atašé švédského velvyslanectví v Praze, dostal V. Prečan 31. března 1978 od Jiřiny Šiklové z Prahy 23stránkový hustě psaný rukopis *Tézy o vysídlení československých Němců*. Na konci textu byla uvedena datace – „December 1977“ a strojem napsané jméno autora – „Zdeno Grener“ s poznámkou „slovenský politolog žijící v Bratislavě“. Jméno i poznámka byly přeškrtnuty propiskou a místo toho bylo napsáno velkými tiskacími písmeny „DANUBIUS“. V záhlaví titulní stránky byla rukopisná poznámka „MOŽNO ZKRÁTIT“. (Rukopis je uložen v archivu ČSDS, karton Danubius.) Šiklová dostala rukopis od Petra Pitharta („George“); text byl určen k odeslání do zahraničí.

Prečan pořídil 5. 4. 1978 tři kopie a poslal po jedné P. Tigridovi, G. Skillingovi a J. Kavanovi. V průvodním dopise Tigridovi poznamenal o Danubiově textu: „Mně se líbí, je věcný a pravdivý, třebaže krutě. Ale tak je to už s pravdou, které se většinou lidé bojí, jak ukazuje postoj i těch, kteří by snad už mohli být trochu poučeni.“ Ve vzkazu Milanu Otáhalovi („Lomovi“) do Prahy uvedl v dopise ze 6. dubna 1978 odeslaném J. Šiklové tajnou poštou: „O problému odsunu napsal vynikající stať DANUBIUS ze Slovenska. Bude to otištěno.“

Nicméně se Prečan, jak uvedl v německy psaném rukopise v roce 1979 (je rovněž uložen ve fasciklu Danubius), necítil v problematice natolik zbehlý, aby se mohl k tézím odborně vyjádřit, a tak doporučil obrátit se na renomovaného odborníka, autora dvou knih o Čechách a Němcích profesora J. W. Brügela. Text pak vyšel ve zkrácené podobě s dvoustránkovou Brügelovou předmluvou v č. 57 *Svědectví*, které šlo do tisku 1. prosince 1978 a bylo distribuováno v lednu 1979.

Ještě předtím, zřejmě v důsledku Mlynárikova podnětu, aby se jeho text stal základem pro dokument Charty 77, došlo v kruzích disentu k debatě, kterou J. Šiklová začátkem ledna 1979 popsala Prečanovi takto: „Teď někdo chtěl vydat v rámci Charty stať o tom, že vyvezení Němců ze Sudet bylo prvním zločinem a že to nebylo správné. Stať napsal jeden historik, co se také zabýval tematikou obdobnou podobnou kdysi tematice Prečanově. Nečetl jsem to, je to prý především ostré a šokující. Řada lidí, například G.[Petr Pithart], [Jiří] Hájek, Kriegel, Arnold [Milan Hübl], Sova [Rudolf Slánský] to považují za nevhodné, netaktické, navíc mělo by to být vydané ve slovenštině. Hejdánek [mluvčí Charty 77] to zatím drží. Snad by bylo vhodné, kdybys třeba Hejdánkovi napsal pár řádek, že jsi slyšel, že tento materiál přichází v úvahu, a zda to považuješ za vhodné či nevhodné z hlediska Německa... I já si myslím, že jde o taktiku. Také, občas.“ (K.A.T. 11. 1. 1979, doručeno v Hannoveru 18. 1. 1979.)

V dopise Tigridovým z 25. ledna 1979, už po vyjití *Svědectví* s Danubiovými tezemi, Prečan citoval tuto pasáž a dodal: „Tak jsem moc rád, že jsou této starosti a tohoto horkého bramboru, který si přehazovali z ruky do ruky, zbaveni. A Tobě, Pavle, děkuji za to, že jsi to uveřejnil. Nemysli, k že nevím, že k takové věci bylo a je třeba odvahy. Nesmíme před ničím utíkat, ať je to sebevíc trpké. Nevím, zda je nějaká dobrá budoucnost pro českou společnost, ale bez dívání se do zrcadla už není vůbec žádná naděje. Nejsem pro masochismus, pro kopání do ležícího, pro seabemrskání, jak byla svého času nazvána kritická debata ve *Svědectví*. Ale cesta z marasmu nevede přes útěšné řeči o tom, jak jsme skvělí.“

Šiklové k jejímu sdělení Prečan napsal v dopise z 30. 1. 1979: „Teze o vystěhování Němců jsem dostal už na jaře a zařídil, že byly publikovány včetně toho komentáře a dalšího. Tím snad odpadl problém, co s tím, a nikdo si to nemusí přehazovat z ruky do ruky jako horký brambor. Bylo správné to publikovat, je nutné se tím zabývat. Jsem rád, že *Svědectví* mělo odvalu to zveřejnit. Zajistě se na ně vyřítí kdekdo ze staré generace vlastenců. Ale česká společnost potřebuje udělat si jasno ve své minulosti. Je-li vůbec nějaká lepší budoucnost, pak vede jen cestou odvahy nahlížet do zrcadla.“

První reakcí pražského režimu na zveřejnění Danubiových tezí byla série výsledků v dané věci, kterou organizovala StB v Praze 7. února 1979 a v následujících dnech, jak o tom informovalo sdělení VONS č. 74 (případ Danubius). Cílem bylo identifikovat autora a zároveň difamovat Chartu 77. Souběžně se rozpoutala diskuse o Danubiových tezích v domácím samizdatovém oběhu, v níž se v nepřátelské protidanubiovské polemice předstihovali zejména Milan Hübl a Luboš Kohout. S chápavým, tolerantním a sympatizujícím stanoviskem vystoupil Ladislav Hejdaňek v samizdatové sérii *Dopisy přáteli*, 3. řada – 1979, Dopis č 4 (44) z 10. 3. 1979.

V létě 1979 sepsala skupina autorů – Jiří Doležal, Milan Otáhal, Petr Pithart, Petr Příhoda, Toman Brod – českou variantu Danubiových tezí: méně exaltované a věcnější, historicky širše pojaté, nicméně podobně kritické Stanovisko k odsunu Němců z Československa, podepsané pseudonymem Bohemus. Na podzim 1979 poslal Milan Otáhal (v korespondenci Šiklová-Prečan „Lom“) tento text – určený ke zveřejnění ve *Svědectví* – spolehlivou cestou Prečanovi, který byl tehdy na tříměsíčním pobytu v USA. Redaktor exilového *Práva lidu* Jiří Loewy se o existenci Slova k odsunu dověděl od Prečanovy manželky Heleny, která mu na jeho naléhání text poslala, avšak výhradně k přečtení. Loewy porušil dané slovo a otiskl Stanovisko k odsunu v nejbližším čísle exilového čtvrtletníku *Právo lidu* (1. číslo ročníku 1980). Podobně jako Danubiovy teze vyvolalo bouřlivou diskusi, která zaplnila velkou část následujících dvou čísel časopisu. (V důsledku zveřejnění Bohema v *Právu lidu* došlo i k rozkolu v exilové sociálně demokratické straně.)

O tom, že autorem slovensky psaných Danubiových tezí je v Praze žijící slovenský historik Ján Mlynárik, věděli zpočátku jen nemnozí zasvěcenci. Za autora Danubiových tezí jej veřejně označilo poprvé *Rudé právo* 16. listopadu 1979; Mlynárik sám autorství přiznal v březnu 1980 při jednom z výsledků, jimž ho StB

podrobovala. Avšak už na podzim sepsal pětistránkové vlastnoručně podepsané prohlášení *Danubius som ja* s datem 3. 10. 1979. Vyložil v něm motivy, které ho vedly k napsání Tezí o vysídlení československých Němců. Text odeslala do zahraničí tajnou cestou J. Šiklová k rukám V. Prečana s tímto vzkazem: „Dopis Danubia ... schovat a použít, zveřejnit, jen v případě, že by byl ten hoch odsouzen (nejen zatčen, ale již odsouzen). Dle mého to ale nehrozí. Zatím. Jinak jen do rukou Frant[iška, tj. Prečana].“ (V dopise GWG 75 z 26. 11. 1979.) Když byl v květnu 1981 Mlynářík zatčen, dal Prečan (v prosinci 1981) dopis přeložit do němčiny, aby byl v případě potřeby připravený k zveřejnění. Prohlášení nebylo třeba použít, k procesu nedošlo, Mlynářík byl 27. května 1982 z vazby propuštěn. Začátkem roku 1983 se vystěhoval do Spolkové republiky Německo a své záležitosti se ujal sám.

V roce 2000 uveřejnil Ján Mlynářík rozsáhlou, skoro osmisetstránkovou publikaci *Causa Danubius* (Vydavatelství Danubius, Praha 2000). V ní jsou mj. otištěny *Tézy* v plném, nezkráceném znění, i celá historie jeho zájmu o problematiku vystěhování Němců, peripetie vzniku Tezí (napsal je, jak uvedl, za dvou podvečerů v listopadu 1977, s. 333), „kauza“ Danubius se všemi důsledky a následky, jakož i soubor dokumentů z let 1981–2000, které se tak či onak ke kauze váží. Je tu také přetištěno – ve výňatcích – Havlovo sdělení z června 1983, které se níže publikuje (poprvé) v plném znění. Kopii sdělení dostal Mlynářík od Prečana, jemuž pak poslal dopis datovaný 28. 6. 1983 ve Waldkraiburgu, kde po příchodu do emigrace žil. V dopise Prečanovi rozvinul svou interpretaci událostí, v některých pasážích odporujících Havlovým tvrzením. Dopis je v plném znění otištěn v citované Mlynáříkově knize (s. 611–615); není do ní zařazeno prohlášení *Danubius som ja*, a autor se o něm ani nezmiňuje.

P6/1

Soukromé sdělení Václava Havla určené pro V. Prečana a J. Mlynáříka ke kauze Danubius

[Hrádeček, červen 1983]

Příloha k dopisu V. Prečanovi ze 7. 6. 1983

Co vím já o aféře „Danubius“

(určeno pouze pro privátní informaci dr. Prečana a dr. Mlynáříka jako historiků, nikoli tedy k jakékoli publikaci. S fakty, která sdělím, možno pracovat, nikoli mne však přímo citovat – píšu to do stroje způsobem, jakým bych nepsal nikdy pro veřejnost.)

Na podzim roku 1978, krátce poté, co jsem se stal znovu mluvčím CH, jsme jednou v noci táhli po schůzce VONSu s několika přáteli a přítelkyněmi pražskými hospodami, až jsme nakonec – když už bylo všude zavřeno – skončili u Mlynáříků, kde jsme ještě pili a povídali si (byli tam Jirka Dienstbier, Otká [Bednářová],

Jarmilka [Bělíková] a pár dalších, už si nevzpomínám kdo, možná Dana [Němcová]). Když jsme k ránu odcházeli, dr. M[lynářik] nás vyprovázel ven a venku mi mezi čtyřma očima dal svůj text o odsunu Němců jako mluvčímu s tím, abychom zvážili, zda by z toho nemohl být dokument CH. Zda mi to dal právě při této příležitosti, nebo při jiné, nevím na 100 %, ale na 99 % si myslím, že to bylo při této (nestýkali jsme se; už proto, i kdyby mne má paměť klamala, usuzuji, že to nemohlo být jindy). Já si text přečetl a zaujal jsem toto stanovisko: 1. Co se merita věci týče, mluví mi z duše (jsem dávným odpůrcem odsunu). 2. Jako dokument CH to je nepoužitelné, a to nejméně z třech důvodů: a) nejmíň 100 chartistů, ne-li více (rozhodně však většina bývalých komunistů), by s tím zásadně nesouhlasilo; b) kdyby přesto chtěla CH něco takového vydat, musel by to být *klidný, úplně věcný*, pokud možno *nenápadný* a především *diskusní* (tj. diskusi vyvolávající či k ní vybízející) text, a nikoli takového vášnivého, rezolutního a jednoznačného zvolání či výkřiku (od té doby jsem to nečetl, ale vzpomínám si, že tehdy to na mne takto působilo) – pokud jde o „vědeckost“ či „nevědeckost“ textu, v této věci nejsem kompetentní a neumím to posoudit; c) je sporné, zda se CH má vůbec zabývat minulostí či historickými tématy; vím, že tahle historie po čertech patří k současnosti (nikoli věcně, ale mravně), vím, že takové diskuse by CH po čertech měla podporovat, ale domnívám se, že vydáváním historických dokumentů by přeci jen překročila své určení (musel by pak být dokument o Mnichovu, o Únoru a možná i o sv. Václavovi). Pro pořádek jsem to při nejbližší schůzce mluvčích dal přečíst svému spolumluvčímu Láďovi Hejdánkovi, Zdeně Tominové, která se jaksi „zauchovala“ na mluvčí, neboť měla nastoupit po mně, a Jirkovi Dienstbierovi, který tam byl, nemýlím-li se, za bývalé komunisty, kteří v té době nebyli mezi mluvčími zastoupeni, nebo vlastně byli, ale dr. Šabatou, který byl odříznut a vždy ho někdo – Ruda Slánský nebo Jirka – na našich schůzkách zastupoval. Všichni měli tyž názor jako já, pokud jde o bod 2, totiž nepoužitelnost. V bodě 1 jsme se lišili, Jirka na rozdíl od ostatních není odpůrcem odsunu. Zda jsem text dr. Mlynářikovi s tímto vysvětlením vrátil či nikoliv, si už nevzpomínám, ale spíš si myslím, že ano, divil bych se, kdybych to byl neudělal. Po nějakém čase jsem se dozvěděl, že je kolem toho v Praze rozruch, hodně v té věci podnikal Hübl, který pořád tvrdil < i v písemných projevech! >¹, že to má být dokument CH. < Jak na to přišel nevím, my se domluvili, tj. LH [Ladislav Hejdánek], ZT [Zdena Tominová], JD [Jiří Dienstbier] a VH [Václav Havel], že o celé věci nikomu neřekneme! Neřekl dr. M[lynářik] sám někomu, že to jako dokument nabídne? Asi ano. Ne-li, pak bych musel z indiskrece podezírat JD [Jirku Dienstbiera], což bych nerad ->² Nakonec jsme museli vydat s Hejdánkem v této věci krátké dementi,³ vzpomínám si, že jsem ho psal; jinak si

1 Slova v špičatých závorkách připsána rukou jako poznámka pod čarou.

2 Taktéž jako předcházející poznámka.

3 Viz Prohlášení bývalých mluvčích Charty 77 z 26. května 1979, které reagovalo v první řadě na tvrzení Milana Hübla v jeho stati Třetí glosy k vysídlení Němců. V prohlášení podepsaném Václavem Havlem

vzpomínám jen na Hejdánkův Dopis příteli, otázce odsunu věnovaný a tímto rozruchem vyvolaný, *kteřý se mi moc líbil*. Pak vyšel Mlynárikův text ve *Svědectví* pod jménem Danubius, což se mi moc nelíbilo: dr. M[lynárik] to tam evidentně musel poslat nebo mlčky připustit (nebo umožnit) poslání dřív, než mi to dal, a to nebylo zcela fér: co kdybychom to byli vydali jako dokument CH a současně nebo o pár dní dřív nebo o pár dní později to vyšlo ve *Svědectví* pod pseudonymem? Jevili bychom se jako šašci. Později, už někdy koncem zimy 1979, jsem byl v této věci vyslýchán, ale šlo jen o „zástupný“ výslech: Šabata měl odvolačku v Hradci,⁴ já měl na Hrádečku ostrahu a právem se obávali, že ostraze uniknu a pojedou na proces, proto si mne na jeho dobu řádně předvolali na výslech do Trutnova, při němž se netajili jeho pravým důvodem. Já jim ještě žertem říkal, ať to vezmou rychle, že musím stihnout vynesení rozsudku, oni mi pak udělali tu „benevolenci“, že když dostali zprávu, že je po procesu a můžou mě pustit, zeptali se na mou žádost, zda byl rozsudek potvrzen a sdělili mi výsledek, a pak mne řádně předali mé ostraze. (Teď si uvědomuji, že Jirka D[ienstbier] zastupoval Šabatu na zmíněné schůzce proto, že Šabata byl už ve vazbě.) Při výslechu operovali skutečně jakýmsi „dopisem příteli“, ale text mi neukázali, ani mi neřekli, zda jde o Hejdánkův Dopis příteli nebo jiný dopis veřejný či privátní, podepsaný či anonymní, nebyli schopni ani říct, co v tom dopise je, jen se pořád ptali na odsun. Já jim řekl, že na odsun mám svůj vyhraněný názor, který jim neřeknu, protože jim do toho nic není, a že CH žádný dokument o odsunu nevydávala a že na vše ostatní odmítám odpovídat; snad jsem ještě řekl, že nevím o tom, že bych já byl spoluautorem nějakého textu o odsunu. Toť vše. Pak mě zavřeli.

K Mlynárikovu signatářství: Ano, skutečně byl – čirou náhodou – úplně prvním signatářem, ale nevím, proč o tom píše, a moc se mi to nelíbí z několika důvodů, které nebudu rozvádět. Pochybuji rovněž, že jsem já kdykoli někomu o tom řekl; pokud přeci jen, tak jen zcela soukromě v nějaké souvislosti, která mne k tomu přivedla; sám fakt prvenství jako takový jsem považoval za natolik irrelevantní a nahodilý, že bych neměl důvod to jakožto informaci komukoli ani privátně sdělovat.

H.

Dodatek: U „Sládečka“⁵ jsem se *nikdy* s dr. M[lynárikem] – pokud si vzpomínám – nesetkal, a tím méně tam mluvil o jeho textu –

a Ladislavem Hejdánkem se mj. pravidlo: „ Jako mluvčí jsme nikdy nejen nevydali žádný dokument o vysídlení čs. Němců, ale ani jsme nepředložili žádnému okruhu signatářů návrh takového dokumentu k posouzení. Pokud někdo s Milanem Hüblem nebo dalšími signatáři nějaký text – jako eventuelní návrh dokumentu Charty – projednával, je to jeho resp. jejich věc; zajisté se to mohlo stát, a nevidíme v tom nic špatného. Upozorňujeme pouze, že z naší iniciativy k ničemu takovému nedošlo.“ (*Informace o Chartě 77*, roč. druhý (1979), č. 8, s. 15.)

- 4 Zasedání krajského soudu v Hradci Králové k projednání odvolání Jaroslava Šabaty proti rozsudku okresního soudu v Trutnově bylo obesláno na pátek 15. února 1979.
- 5 Petr Pithart (podle pseudonymu, pod nímž bylo publikováno jeho dílo *Osmášedesátý*).

P6/2**Příspěvek V. Prečana v diskusi o Slovu k odsunu***Právo lidu, roč. 83, č. 3/80*

... O tom, že memoranda k otázce odsunu Němců jsou autentická, byť jsou někdy rozšiřována pod kryptonymy (jako např. Bohemus), není snad už sporu. Pravděpodobně se už mezi rozumnými lidmi v exilu nebo „doma“ nenajde nikdo, kdo by je označil za falzifikáty napsané za sudetoněmecké nebo jiné peníze, anebo za výtvary sepsané „v pražských služebnách Státní bezpečnosti“. Chtěl bych však navíc říci, že takové a podobné kritické diskuse – ať už se týkají odsunu Němců nebo Pražského jara 1968 – považuji za zcela legitimní, oprávněné a potřebné.

Národ či společenství, které nechce jen pasivně čekat na svou příští historickou šanci, ale také ji pomoci spoluvytvářet a na takovou šanci se připravovat, cítí, že je nezbytné zamýšlet se nad vlastní minulostí, nad vším, co je formovalo a poznamenávalo, co bylo ve vlastní minulosti velké a co malé, jaké byly příčiny proher nebo vlastních selhání v kritických momentech státního a národního vývoje.

Nelze se vyhýbat otázkám jen proto, že jsou palčivé, že mohou způsobit polemiku, že jsou těm či oněm nepříjemné. K čemu by byla neoficiální kultura a v jejím rámci neoficiální historiografie, oč by byla lepší než ta oficiální, zglajchšaltovaná, kdyby si dala režimem nebo pochybnými pragmatickými hledisky vnútit, čím se má zabývat a čím nikoli? Režim může zdánlivě zneužít některých aspektů takových diskusí, ale hledání pravdy je ve svých konečných důsledcích každé lživé propagandě smrtelně nebezpečné. A o více než o *hledání pravdy o sobě* přece v dané situaci československé i evropské vůbec nejde.

Podezírat takové diskuse nebo jejich publikování z nekalých úmyslů, vidět za tím tlak německého nebo jakéhokoli jiného prostředí či cizích zájmů znamená ve skutečnosti převzít logiku myšlení „reálněsocialistických“ ideologů a propagandistů. Ti totiž všechny nepříjemné pravdy, fakta a diskuse označují za imperialistickou propagandu, za našeptávání třídního nepřítele, zkrátka za práci „v žoldu“. Snad bychom se ve všech generačních, politických a světonázorových vrstvách exilu i domácího svobodného myšlení měli dokázat zamyslet nad jednou pasáží Slova k odsunu. Cituji podle smyslu: „Časový odstup, který umožnil hlubší poznání funkce *vlastního* totalitního státu a jeho nástrojů společenské manipulace, a *osobní zkušenost milionů oklamáných a zneužitých* vyzývá k nutnosti soudit německý národ ... se spravedlivějším a adekvátnějším nadhledem.“